

Mai departe, în 31 planșe duble, sînt publicate textele: pe planșa din stînga, în caractere originale unificate, în dreapta fotografii excepțional de clare, în măsura în care acest lucru era posibil, care permit controlarea lecturilor date pe planșa din stînga. Admitem principiul caracterelor unificate ale linearului A pe care îl aplică Brice pe planșele din stînga. De altfel pe paginile 38—40 (nenumerotate) sînt date variantele de formă ale fiecărui caracter, așa cum se găsesc pe diversele inscripții, variante produse de diversitatea de locuri și de mîini care le-au scris. Uneori lecturile caracterelor în unele texte sînt destul de nesigure, dar nu se putea face mai mult.

Un vocabular normal și unul invers (complete) încheie lucrarea.

Fără a deprecia edițiile anterioare, ca cea a lui G. Pugliese Carratelli, mai ales pentru inscripțiile din Hagia Triada, și cea a lui Doro Levi, *Le cretule*, ediția lui W. C. Brice va constitui pentru multă vreme cea mai de seamă realizare în acest domeniu.

A. M. Frenkian

SAMOTHRACE. Excavations Conducted by the Institute of Fine Arts, New York University. Karl Lehmann, Editor. I. *The Ancient Literary Sources*, edited and translated by Naphtali Lewis. (Bollingen Series LX 1). New York, Pantheon Books, 1958. 148 p. in -4°, 2 pl. afară din text.

Despre importantele săpături întreprinse în Samothrake, începînd din 1938, de o expediție a Universității din New York sub conducerea lui Karl Lehmann (altădată K. Lehmann-Hartleben), am avut prilejul să scriu în *Dacia*, N.S.V, 1961, p. 597—601, recenzînd volumul II (părțile 1—2) din cele nouă, cite sînt plănuite să înfățișeze rezultatele a mai bine de două decenii de asidue cercetări arheologice. Era vorba acolo de inscripțiile venite să se adauge la cele anterior cunoscute, în cea mai mare parte editate în IG XII 8, — inscripții pe piatră, editate de P. M. Fraser, și inscripții ceramice, publicate de K. Lehmann, a cărui neașteptată moarte pune capăt speranței de a-l vedea, cum era firesc, contribuind la publicarea monumentelor de cult explorate de regretatul învățat cu o luare aminte specială și cu o deosebită competență.

Volumul de care mă ocup astăzi e primul din serie și a fost plănuit să servească oarecum de introducere întregii lucrări, punînd la dispoziția specialiștilor și a nespecialiștilor o culegere pe cît posibil completă a textelor grecești și romane unde se vorbește de Samothrake și de orice prezintă vreo legătură directă sau indirectă cu insula și cu faimoasele-i mistere. Extrasele (cca. 250 la număr) încep cu Homer și sfîrșesc în sec. al VI-lea e.n., cînd triumful creștinismului pune capăt definitiv activității sanctuarului. Caracterul lucrării excludea posibilitatea pentru editor de a încerca să stabilească filiații între izvoare, — altfel spus un studiu al tradiției, — sarcină anevoioasă și aproape disperată. Ceea ce ni se oferă sînt pur și simplu texte stabilite după cele mai bune ediții, traduceri fidele și un număr restrîns de note explicative, de cite ori pasajul reprodus e greu de înțeles sau lacunar.

Clasarea materialelor e făcută după cuprins. Primele trei secțiuni privesc geografia economică și fizică a insulei (1° așezare; 2° topografie; 3° produse). Următoarele cinci au ca obiect insula și sanctuarul în istorie și legendă (4° legendele despre origini; 5° Homer și comentarii; 6° autorii greci și romani din sec. V î.e.n. pînă în sec. VI e.n.; 7° scrieri pierdute despre Samothrake; 8° miscellanea). Secțiunile 9° și 10°, — poate cele mai importante, oricum cele mai

controversate, — grupează informațiile despre originea Cabirilor și a cultului samothracian, ca și despre identitatea și genealogia zeilor. Secțiunea 11° tratează despre faima și influența cultelor din Samothrake în lumea veche. În sfârșit, în secțiunea finală se citesc mărturiile despre ceea ce editorul numește « Characteristics & Attributes of the Samothracian Cult ».

Lucrarea comportă și un apendice închinat personalității unui scriitor astăzi pierdut, Nicostratos, autor al unor comentarii la operele lui Homer și Herodot dispărute fără urmă dar care, în sec. XVII, se puteau citi și au fost folosite în chip repetat într-o carte a lui Francesco Piacenza, *L'Egeo redivivo*, publicată la Modena în 1688. Judecând după pasajele reproduse de Piacenza, în afară de o serie de indicații geografice despre insulă și locuitorii ei, Nicostratos oferea amănunțite prețioase despre un templu al Cybelei înălțat « nu departe de castelul Melita, între porturile de nord și de vest » ale insulei. Alte date păstrate de umanistul italian lasă să se înțeleagă că misteriosul autor pare să fi trăit între Ștefan din Bizanț și Tzetzes, cu alte cuvinte între sec. VI—XII e.n. Până la un timp suspectate de Rubensohn, admise apoi ca autentice de Hemberg, care plasează activitatea lui Nicostratos *grosso modo* între 800—1150, informațiile lui Piacenza sînt acum socotite neîndoioase de Naphtali Lewis, pe baza argumentului convingător că unele din aceste știri au fost confirmate de descoperirile recente.

Judicios concepută, frumos tradusă și adnotată cu sobrietate (interpretarea istorică și istoric-religioasă a fragmentelor fiind rezervată autorului încă necunoscut al ultimului volum din serie, plănuit ca o istorie cuprinzătoare a cultelor și a sanctualelor din Samothrake), culegerea întocmită de Naphtali Lewis lasă cititorului un sentiment de insatisfacție, prilejuit de constatarea că, pînă la urmă, zăbava oricît de atentă asupra mărturiilor literare privitoare la religia samothraciană dezvăluie prea puțin din natura exactă a acesteia ori din modul de celebrare a riturilor. Fără a exclude cu totul posibilitatea ca descoperiri viitoare — epigrafice ori arheologice — să sporească întrucitva cunoștințele noastre actuale, înclin să cred că taina în care sînt învăluite originea și semnificația celebrelor misterii va dăinui mai departe nepătrunsă. Cum o dovedește tocmai citirea celor mai bine de 200 de excerpte strînse în volumul de care mă ocup, de-a lungul întregii antichități consemnul tăcerii a fost respectat cu sfințenie. Nu degeaba mărturisește Ovidiu, în versurile deseori citate: *Quis ritus Cereris ausil uulgare profanis, / magnaue Threicia sacra reperta Samo? / exigua est uirtus praestare silentia rebus; / contra grauis est culpa tacenda loqui...* (*Ars amat.*, II 601—604).

D. M. Pippidi

L. ROBERT, *Hellenica. Recueil d'épigraphie, de numismatique et d'antiquités grecques.* Vol. XI—XII. Paris, Adrien-Maisonneuve, 1960. 648 p. + 40 pl.

Locul ocupat de Louis Robert în mișcarea epigrafică a zilelor noastre e atît de important, încît o laudă adusă neobositei lui activități sau sublinierea meritelor vreuneia din numeroasele-i lucrări riscă să apară necuviincioase. De altă parte, multiplicitatea preocupărilor, știința-i atotcuprinzătoare ajutată de o metodă impecabilă desfid competența recențentului, care, ținut să dea seamă de o operă de o asemenea însemnătate, anevoie poate face altceva decît să-i redea în linii mari cuprinsul, zăbovind asupra acelor aspecte care se apropie mai mult de propriile sale interese științifice. E ceea ce-mi propun să fac în cele ce urmează cu vol. XI—XII din seria intitulată *Hellenica*, a căruia amploare depășește simțitor amploarea fasciculelor precedente și ale căruia pagini aduc contribuții esențiale unor sectoare foarte variate ale științei anti-